

بررسی تطبیقی مردم‌شناسی فرهنگی در منظومه «مهر و وفا»، در ادب کلاسیک فارسی و عامیانه کُردی

ندا یانس

گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران

ابراهیم رحیمی زنگنه (نویسنده مسئول)

دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۵/۲۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۱۲

چکیده

بدیهی است که منظومه‌های غنایی شعر فارسی در نوع خود بیش‌ترین الگوهای فرهنگی و نشانه‌های تمدن را بازنمایی می‌کنند. بررسی این داستان‌ها از دیدگاه مردم‌شناسی فرهنگی (که پایه‌های اصلی آن فرهنگ عامه است)، نگرشی نو به آن‌هاست و پژوهشگران را با دو گزینه آشنا می‌سازد: یکی بررسی فرهنگ مردم در محتوای داستان‌ها و دیگر تأثیرگذاری فرهنگی راوی است با توجه به فرهنگی که در آن پرورده شده است و این در تمامی داستان‌هایی که راویان مختلف دارند، صدق می‌کند. در این پژوهش که دانستنی‌های مختلف ادبی و فرهنگی نهفته در ادب عامه کُردی «بیت» در مقابل با منظومه‌های ادب کلاسیک فارسی مقایسه و بررسی شود، به‌ویژه آن‌جا که ساختار و محتوای این آثار با اصول داستان‌سرایی مطابقت داشته باشد، می‌تواند در بخش مطالعات مردم‌شناسی فرهنگی کار ارزنده‌ای باشد. این پژوهش به توصیف و تحلیل مولفه‌های فرهنگی از دیدگاه مردم‌شناسی در منظومه «مهر و وفا» در ادب کلاسیک فارسی و ادب عامیانه کُردی به روایت امام احمد لطفی پرداخته است. برای دستیابی به این هدف از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. یافته‌ها حاکی از آن است بیشتر مولفه‌های مردم‌شناسی در این منظومه نمود پیدا کرده است و میزان شباهت‌ها نسبت به تفاوت‌ها بیشتر است و این نشان‌دهنده بینامتنیت بین منظومه فارسی و کُردی است. دیگر آن‌که روایت‌های کُردی داستان، هرچند در کلیات،

مضمون و مفهوم، مطابق با روایت‌های فارسی هم نام مذکور است، اما هم در قالب و فرم و هم در محتوا به ویژه تغییرات و تحولات فرهنگ عرفانی، حماسی و غنایی در دوره‌های گوناگون است. کلیدواژگان: مردم‌شناسی فرهنگی، ادبیات فارسی، ادبیات کُردی، منظومه مهر و وفا.

۱- مقدمه

مردم‌شناسی از جمله علوم اجتماعی عام است که به علم مطالعه زندگی انسان در مراحل ابتدایی تعریف شده است و جنبه‌های گوناگون انسان‌شناسی و فرهنگ‌شناسی را مورد توجه قرار می‌دهد. مطالعات مردم‌شناسی از دیرباز بوده و هست اما آنچه مردم‌شناسی کنونی را از دیدگاه‌های کهن جدا می‌سازد و میان این دو مرز می‌کشد، همان روش تحقیق علمی به شیوه نوین است. مردم‌شناسی علم است و از این رو قادر به تبیین و پیش‌بینی و کنترل روابط پایدار بین نمودهای حوزه فرهنگ انسانی با جامعه بشری است.

با توجه به اهمیتی که مردم‌شناسی دارد، اینک به صورت یک رشته معتبر دانشگاهی درآمده است. محققان زیادی نیز در عصر کنونی در ایران هم چون محمود روح‌الامینی، که به پدر علم مردم‌شناسی شناخته شده است، با تألیف کتاب «گردشهر با چراغ» و علی اکبر ترابی با نوشتن کتابی با عنوان «مردم‌شناسی» باعث اعتلای این علم شدند.

مردم‌شناسی به شاخه‌هایی چون: مردم‌شناسی جسمانی، مردم‌شناسی فرهنگی، مردم‌شناسی فلسفی و غیره تقسیم می‌شود.

در مردم‌شناسی فرهنگی از موضوعات مختلف بحث می‌شود و یکی از مهم‌ترین مباحث آن مردم‌شناسی فرهنگ عامه است. ایل‌شناسی، مسائل دینی و آیینی، اسطوره‌ها و افسانه‌ها، ادبیات شفاهی و موضوعاتی چون آداب و رسوم، پوشاک، هنر و مثل‌ها و غیره از برجسته‌ترین مباحث شواهد تحقیق است که جنبه‌ی فولکلوریک دارند.

با توجه به بررسی تطبیقی ادب کُردی و فارسی، به گونه‌های مشابه در ادب کُردی در این پژوهش توجه شده است. در میان آثار فولکلوریک زبان کُردی داستان‌هایی وجود دارد که این داستان‌ها را بیت می‌خوانند که با سبک و شیوه خاصی از طرف گویندگانی خوش‌ذوق و هنرمند به نام «بیت‌خوان» سروده شده‌اند.

با این توصیف می‌توان گفت با در نظر گرفتن اشتراکات فرهنگی، مردم‌شناسی فرهنگی به عنوان یکی از نقاط مشترک در منظومه‌های فارسی و کُردی جای بحث و بررسی دارد به ویژه در آثاری که در هر دو حوزه مشترک هستند. بنابراین در این پژوهش منظومه‌ی هم‌نام و هم‌محتوا «مهر و وفا» برای بررسی انتخاب شده است.

با توجه به این‌که مردم‌شناسی فرهنگی در منظومه «مهر و وفا» تاکنون انجام نشده است، نگارنده در این تحقیق به بررسی مردم‌شناسی فرهنگی در این منظومه پرداخته است.

از دیدگاه مردم‌شناسی فرهنگی و با رویکرد فرهنگی نگرستن به منظومه‌های عاشقانه کلاسیک فارسی و هم‌نام با منظومه‌های عامیانه کُردی در دوزبان می‌تواند جذابیت، نکات بدیع و بکر فرهنگی و مباحث مهم اما نادیده گرفته شده و پنهان از نظر نقّادان و صاحبان فن را همراه خود داشته باشد. به گونه‌ای که فرهنگ با وسعت بی‌کران و فراگیر خود تمامی جلوه‌های زندگی و آداب و رسوم جوامع پیشین را می‌تواند بازتاب دهد و معمولاً با توجه به این‌که ادبیات کلاسیک داستانی به‌ویژه عاشقانه نشأت گرفته از ادب عامیانه است، لذا ضرورت انجام تحقیق را برای یافتن جلوه‌های نادر و فراموش شده و بعضاً سینه‌به‌سینه حفظ شده فرهنگی را برای پژوهشگر صحّه می‌گذارد. اهداف تحقیق شامل: ۱- توصیف مولفه‌های مردم‌شناسی فرهنگی در منظومه «مهر و وفا» در ادب کلاسیک فارسی و ادب عامیانه کُردی. ۲- تعیین چگونگی شباهت‌ها و تفاوت‌ها فرهنگی در منظومه «مهر و وفا» در ادب کلاسیک فارسی و ادب عامیانه کُردی. ۳- تحلیل دلایل شباهت‌ها و تفاوت‌های فرهنگی در منظومه «مهر و وفا» در ادب کلاسیک فارسی و ادب عامیانه کُردی، می‌باشد. سوال‌های این پژوهش این است که: ۱- مولفه‌های مردم‌شناسی فرهنگی در منظومه «مهر و وفا» در ادب کلاسیک فارسی و ادب عامیانه کُردی چگونه نمود پیدا کرده‌اند؟

۲- چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی از جلوه‌های مردم‌شناسی فرهنگی در منظومه «مهر و وفا» در ادب کلاسیک فارسی و ادب عامیانه کُردی وجود دارد؟

۳- دلایل شباهت‌ها و تفاوت‌های مردم‌شناسی فرهنگی موجود در منظومه «مهر و وفا» در ادب کلاسیک فارسی و ادب عامیانه کُردی چیست؟

۱-۲- پیشینه تحقیق

با جستجوهای انجام گرفته در سایت مرکز اطلاعات و پژوهش‌های علمی ایران، پایان‌نامه و مقاله‌ای با این عنوان یافت نشد، اما پژوهش‌هایی در این رابطه کار شده که با عنوان پیشنهادی متفاوت هستند.

۱- حسین‌پور، نسرین، (۱۳۹۶)، تصحیح، بررسی، تحلیل منظومه‌های فارسی مهر و وفا، پایان‌نامه، دانشگاه تربیت مدرس، کارشناسی ارشد. در این پژوهش مهر و وفای فیضای اردبیلی، مهر و وفای میرمحمد مومن عرشی، مهر و وفای هروی معمایی و مثنوی مهر و وفای بی‌مولف تصحیح شده‌اند.

۲- مسگری، منیره، (۱۳۹۴)، بررسی تطبیقی بهرام و گلندام امین‌الدین صافی با روایت منظوم در ادب فولکلور گردی، پایان‌نامه، دانشگاه آزاد واحد مهاباد، کارشناسی ارشد. در این پژوهش نگارنده با تطبیق و بررسی دو روایت داستانی منظوم تا حدودی براساس مقایسه عناصر داستانی کار کرده است.

۳- پاکزاد، مهری، (۱۳۹۶)، مقایسه دو روایت از قصه مهر و وفا در ادب عامیانه گردی با روایت فارسی شعوری کاشانی، مقاله، دو ماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه. در آن نگارنده ضمن معرفی روایت قصه‌های مذکور به تفاوت‌ها و شباهت‌هایی از آن دو منظومه اشاراتی نموده است.

۴- حسن‌زاده، فرزاد، (۱۳۹۰)، معرفی عاشقانه‌های ادب گردی کرمانجی، پایان‌نامه، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی. در این پایان‌نامه به سیر منظومه‌سرایی کرمانجی و فارسی و ساختار بیت‌ها و داستان‌های عاشقانه و بررسی سبک شعر در عاشقانه‌های کرمانجی پرداخته شده است.

۲- مبانی نظری تحقیق

۱-۲- مردم‌شناسی

از واژه مردم‌شناسی تعاریف و توصیف‌های گوناگونی شده و فرهنگ‌های مختلف به شیوه‌های متنوعی از آن بهره‌برداری شده است. در زبان فارسی مردم‌شناسی، ترجمه آنتروپولوژی است که از واژه یونانی *anthropos* به معنای انسان، مردم و... به معنای مطالعه و شناخت ناشی شده است. معنای تحت‌اللفظی آن مطالعه انسان است.» (پواریه، ۱۳۸۴: ۵)

یکی از علوم جدید و جذاب و ضروری علم مردم‌شناسی است. که بیش از صد سال از عمر آن نمی‌گذرد، اما در جامعه ما برخلاف جامعه‌شناسی به حد کفایت مورد توجه قرار نگرفته و دنبال نشده است. البته پیش از ظهور مردم‌شناسی به عنوان یک علم، مورخان، سیاحان، فیلسوفان، و اخلاق‌شناسان درباره مختصات طبیعی و سلوک اجتماعی و فرهنگی اقوام گوناگون به تأملاتی نظری دست یازیده‌اند و آثاری بس ارجمند پدید آورده‌اند که بیش از دوهزار سال همواره مورد استناد و مراجعه اصحاب تحقیق قرار

گرفته است. از این قبیل اند هرودوت مورخ یونانی که پنج قرن پیش از طلوع عصر مسیح، گزارشی مردم-شناختی از قوم ایرانی و رسوم اخلاقی آن به دست داده است و ابوریحان بیرونی که در قرن چهارم اسلامی به بررسی فرهنگ مردم هند پرداخته و محصول این پژوهش را در کتاب مشهور خویش به نام «تحقیق درباره هند» ابدیت بخشیده است.» (گاربارینو، ۱۳۷۷: ۷)

۲-۲- انواع مردم‌شناسی

در تقسیم‌بندی مردم‌شناسی و انواع آن نظراتی متعدد توسط مردم‌شناسان ارائه شده است. علی‌اکبر ترابی، در تقسیمات مردم‌شناسی بیان می‌دارد که «مردم‌شناسی، ضمن مطالعه در بقایا و آثار انسان‌های نخستین و زندگی جوامع ابتدایی، در راه شناخت انسان و تطورات زیستی و اجتماعی به دو بخش تقسیم می‌شود:

- مردم‌شناسی طبیعی یا بدنی: که به بررسی و طبقه‌بندی گروه‌های انسانی از لحاظ بدنی و جغرافیایی می‌پردازد.

- مردم‌شناسی اجتماعی یا فرهنگی: که در شناخت منشأ انسان و سیر جامعه‌های ابتدایی می‌کوشد.» (ترابی، ۱۳۵۲: ۶۲)

۲-۳- مردم‌شناسی فرهنگی

مردم‌شناسی فرهنگی به عنوان یکی از شاخه‌های مردم‌شناسی «تلاش پویای انسان را که به منظور زیستن و به زیستن صورت می‌گیرد، مطمح‌نظر می‌سازد و همه دستاوردهای او را که در عرف علوم اجتماعی فرهنگ نام گرفته است مورد مطالعه و تدقیق قرار می‌دهد. پس کار مردم‌شناسی فرهنگی عمدتاً بررسی ظهور و تحول و تأثیر فرهنگ در زندگی آدمی است. مردم‌شناسی فرهنگی که گاهی مردم‌شناسی اجتماعی نیز خوانده می‌شود در پی آن است تا تنوعات وسیع آداب و رسوم و صورگونگون‌گون حیات اجتماعی را، مخصوصاً در بین مردمی که دارای تکنولوژی ابتدایی هستند، با رورش علمی به تحلیل کشد.» (گاربارینو، ۱۳۷۷: ۸)

۲-۴- فرهنگ عامه (فولکلور) و همبستگی آن با مردم‌شناسی

«در میان رشته‌های مختلف، فولکلور بیشتر با مردم‌شناسی یا انسان‌شناسی فرهنگی یا اجتماعی که به تحقیق نهادها، نظام‌ها، فنون، آداب، سنت‌ها و رفتارهای اجتماعی و فرهنگی دیگر اقوام در جامعه‌های

جهان می‌پردازد و زبان‌شناسی اجتماعی وابسته است. وقتی می‌گوییم که فولکلور جزء و پاره‌ای از فرهنگ است، پس ضرورتاً در سلک موضوعات مورد تحقیق مردم‌شناسی نیز قرار می‌گیرد. هر تحقیق مردم‌نگارانه‌ای که فولکلور یک قوم یا جامعه را در نظر نگیرد و آن را مورد بررسی قرار ندهد، توصیف و تحقیقی ناقص از فرهنگ آن قوم یا جامعه ارائه خواهد داد. مردم‌شناس باید به همان شیوه و روشی که فرهنگ را بررسی می‌کند، فولکلور را نیز تحقیق بکند و برحسب شکل و محتوی و کارکرد و همبستگی - هایش با زمینه‌های دیگر فرهنگ تحلیل و ارزیابی کند.» (بلوکباشی، ۱۳۹۱: ۶۳)

۵-۲- منظومه مهر و وفا فارسی

منظومه مهر و وفای فارسی سروده‌ی شعوری کاشی در قرن ۱۱ هجری است. مثنوی است عاشقانه در بیان داستان عشق مهر با وفا. ظاهراً منظومه را شعوری در جواب خسرو و شیرین نظامی سروده است. شعوری به دلیل ایجازگویی و ماهیت عشقی داستان، خیلی مجال پرداختن به مسائل عرفانی را نداشته است.

۶-۲- بیت مهر و وفا گردی

سروده‌ی مام احمد لطفی در دوره‌ی معاصر است. به نظر می‌رسد لطفی به دلیل بی‌سوادی نتوانسته متن اصلی را بخواند و کسی که برای وی بازگو کرده مسلط بر مهر و وفای شعوری بوده است، بیت بیژ کورد با شنیدن داستان از زبان فرد باسواد در محافل با اشتیاق آن را به خاطر سپرده و مدت‌ها با شخصیت‌های داستان زندگی کرده و در محافل طبقه عوام نشسته و به بازگویی آن پرداخته با ترکیبی نو و بازآفرینی در قالب «بیت».

۳- بحث و بررسی

۱-۳- خلاصه منظومه مهر و وفا

«آغاز داستان چنین است که شاهزاده خانمی از شاهزادگان مصر به نام «مهر» پس از شنیدن حکایت عابدی در سرزمین ارمن از دایه خود، از پدر جهت زیارت عابد، رخصت می‌طلبد. مهر پس از رفتن به بارگاه شاه و گرفتن اذن زیارت عابد، روی به راه می‌نهد. در راه به شاهزاده‌ای به نام «وفا» که به همراهی گروهی از همراهان خود برای شکار بیرون آمده، برمی‌خورد. شاهزاده به دنبال آهوئی از سپاه خود جدا

می‌شود و به کاروانگاه مهر وارد می‌شود. با دیدن زیبایی جادویی او گرفتار عشق او می‌شود و...» (شعوری، ۱۳۸۹: ۴۸)

۲-۳- مقایسه دو منظومه مهر و وفای فارسی و کردی

در این قسمت ابتدا مولفه‌های فرهنگی از هر دو روایت استخراج و سپس به شیوه جدول به مقایسه آن‌ها پرداخته شده است. علوه بر این تمامی شخصیت‌های داستان نیز در جدولی تنظیم و به مقایسه آن‌ها پرداخته شده است. در این داستان که چاشنی اصلی آن‌ها عشق است و بر مدار عشق می‌چرخد از یک سلسله حوادث و رویداد بحث می‌کنند که در اثنای آن، انواع مولفه‌های فرهنگی مانند: پوشاک، مسکن، غذا، آداب و رسوم، آداب جنگ، نامه‌نگاری بین عاشق و معشوق و دیگر مولفه‌های فرهنگی وجود دارد، که هر کدام وسیله‌ای برای شناخت فرهنگ‌های مختلف است. به علت تعدد زیاد مولفه‌ها و شواهد تنها به آوردن یه نمونه از هر کدام می‌پردازیم.

۳-۳- مولفه‌های فرهنگی در منظومه «مهر و وفا» شعوری کاشی

۱-۳-۳- ابزار و وسایل

یکی از نشانه‌های فرهنگ در هر اجتماعی، ساخت وسایل و ابزار زندگی است. بدیهی است است از عصر حجر تا پارینه سنگی، دوران دامپروری، کشاورزی تا مدنیت امروزی همواره جوامع انسانی در پی آن بوده‌اند تا برای آسان زیستن و رفع مشکلات روزمره، ابزار و وسایلی را برای خویش درست کنند که به فراخور پیشرفت جوامع و نیازمندی‌های روزمره، ابزار و آلات و اشیاء مورد استفاده اعم از کاربردی، زینتی، نقش مهمی در ساختار بخشی از فرهنگ و هنر مردم داشته‌اند.

اهم ابزار و وسایل قید شده در داستان فارسی مهر و وفا به قرار زیر است.

۱-۱-۳-۳- ابزار و وسایل شکار و جنگ

در داستان مهر و وفا از ابزار و وسایل شکار و جنگ استفاده شده که می‌توان به تیغ، گرز، خنجر، کمند و ... اشاره نمود که در ابیات زیر آورده شده‌اند.

کمند: «رسمانی محکم که هنگام جنگ آن را بر گردن و کمر دشمن اندازند و وی را به بند درآورند و یا جانوران را بدان مقید کنند.» (معین، ۱۳۸۲: ذیل مدخل کمند)

جلادت حلقه در گوش کمندش

جلالت پایه تخت بلندش

(شعوری، ۱۳۸۹: ۱۹۲)

کاربرد کمند در این بیت کاربرد ادبی است، چرا که شاعر از صفت تشخیص برای بزرگ‌نمایی ممدوح استفاده کرده است.

۲-۱-۳-۳- ابزار و وسایل بزم

صراحی: «قسمی ظرف شیشه‌ای یا بلورین با شکمی متوسط و گلوگاهی تنگ و دراز که در آن شراب یا مسکری دیگر کنند و در مجلسی آرند و از آن در پیاله و جام و قدح ریزند.» (معین)

صراحی خنده بر هشیار می‌زد
صلا بر بانگ موسیقار می‌زد

(همان: ۱۹۹)

۳-۱-۳-۳- احجار کریمه

کانی‌های و سنگ‌های گرانبها از دیرباز برای آدمیان ارزشمند بوده‌اند و انسان‌ها از دیرباز آن‌ها را به عنوان وسایل تزئین به کار گرفته‌اند. از آن‌جا که زیبایی‌شناسی در سرشت آدمی وجود دارد، انسان‌ها از آغاز در جستجوی یافتن این سنگ‌ها برآمدند. «در علم زمین‌شناسی و کانی‌شناسی جهت مطالعه آسان‌تر سنگ‌ها را به دو دسته، سنگ‌های قیمتی و نیمه‌قیمتی تقسیم‌بندی می‌کنند. سنگ‌های قیمتی، گوهرهایی هستند که به دلیل داشتن ویژگی‌هایی چون زیبایی، درخشش و جلا، سختی و استحکام، کمیاب بودن، دارای رنگ بودن و قابلیت حمل و نقل آسان، بسیار مورد توجه انسان‌ها قرار گرفته‌اند و به همین دلیل از دیرباز به آن‌ها احجار کریمه یا سنگ‌های گرانبها گفته می‌شود. این سنگ‌ها شامل: الماس، یاقوت، زمرد، یاقوت کبود هستند.» (مرادی، ۱۳۹۲: ۱۰۲)

با این مقدمه به معرفی و توصیف چند نمونه سنگ و نقش آن‌ها در داستان مهر و وفا می‌پردازیم. لعل: «این کانی یکی از احجار کریمه است و سختی قابل توجهی دارد و اقسام مختلفش در جواهرسازی مصرف می‌شود. معروف‌ترین لعل، لعلی است که از بدخشان به دست آید و رنگ سرخ روشن و زیبایی دارد.» (معین، ۱۳۸۲: ذیل مدخل لعل)

در دو بیت زیر لعل به عنوان کانی و سنگ قیمتی کاربرد ندارد. بلکه تشبیه تفضیل است. در بیت زیر شاعر بزرگ‌نمایی کرده یعنی لب لعل معشوق که حیات‌بخش است باعث حسادت چشمه حیوان شده طوری که متواری شده و در ظلمت فرو رفته است.

ز لعلش چشمه حیوان سیه‌پوش
ز چشمانش حیا را حلقه در گوش

(شعوری، ۱۳۸۹: ۱۸۷)

ز در برداشت پرده، محرم مهر

درآمد شاه میگون لعل گلچهر

(همان: ۸۹)

۴-۱-۳-۳-البسه و منسوجات

«بدون شک بعد از خوراک، لباس یکی از ضروریات برای ادامه زندگی است. شاید هزاران سال طول کشید تا انسان در فن جولایی و هنر ریسندگی و بافندگی مهارت یافت. انسان ابتدایی پوست حیوانات شکاری را به عنوان لباس به کار می‌برد. ولی به عقیده صاحب‌نظران با گذشت زمان، از دیدن لانه عنکبوت و مرغان، آدمی به راز بافندگی و پارچه‌بافی پی برد و با پوست و برگ و الیاف نباتی، پارچه‌ها و فرش‌هایی از استخوان پرنده‌گان و ماهی‌ها ساخت و توانست سوزن‌هایی درست کند و از رشته‌های پی جانوران نخ‌هایی بسازد و بدین ترتیب لباس و پوشاک و رختخواب و ... تهیه کند. قرن‌ها طول کشید تا انسان توانست لباس را وسیله پوشش و خودنمایی و خودآرایی و نشان دادن موقعیت اجتماعی و طبقاتی خود قرار دهد. در جوامع مختلف بشری، پوشاک و لباس و رنگ آن همواره بیان‌کننده بسیاری از مشخصات اجتماعی و جایگاه اشخاص در جامعه بوده است.» (هاشمی، ۱۳۸۰: ۱۱۸)

در داستان مهر و وفای شعوری کاشی، به لباس و پوشاک در شواهد شعری زیادی اشاره شده است. قبا: «جامه پوشیدنی که از سوی پیش باز است و پس از پوشیدن دو طرف قسمت پیش را با دگمه به هم پیوندند.» (معین، ۱۳۸۲: ذیل مدخل قبا)

چو نور دیده‌ها در دیده آیان

به پیشاپیش شه، زرین قبایان

(شعوری، ۱۳۸۹: ۱۸۷)

۴-۱-۳-۳-آداب و رسوم

آداب و رسوم به عنوان یکی از مولفه‌های فرهنگی در منظومه مهر و وفا شعوری کاشی وجود دارد که در دسته‌بندی‌های زیر به توضیح آن‌ها پرداخته خواهد شد.

آداب و رسوم درباری، آداب و رسوم ازدواج.

سکه زدن: این اصطلاح ادبی ریشه در فرهنگ حکومت‌داری دارد و یکی از نشانه‌های تغییر و تحول در حکومت است. بدین معنی که هر کس به پادشاهی می‌رسید، سکه پیروزی به نام او زده می‌شد و به این صورت اعلام شروع پادشاهی بود.

در منظومه مهر و وفا به دو مورد از این آداب اشاره شده است. یک: موقعی که وفا به درخواست مهر به سرزمین مصر می‌رود و به روز و ساعت سعد و همایون بر تخت می‌نشیند.

پس آن گه مهر با شاه قوی دل	بگفت ای پادشاهی بر تو نازل
کنون باید روان شد جانب شهر	چو گیرند از جمالت عالمی بهر
به نامت خطبه خواندن بر منابر	به زرها سکه کردن از تو ظاهر

(همان: ۱۹۰)

دوم: وفا در سن چهل سالگی از بین چهار پسری که داشت «حقیقت» را که صاحب ادب بود به جانشینی خود تعیین و سکه به نامش زدند.

حقیقت نام آن صاحب ادب بود	سر از فخر ادب بر چرخ می‌سود
چو در راه ادب ثابت قدم شد	به غایت در نظرها محترم شد
پدر منظور احسان خودش ساخت	مکین مسند جان خودش ساخت
چو عمر شاه بگذشت از چهل سال	به نامش سکه زد بر نقد اقبال
به دست خود جهان شاهی به او داد	حکومت ماه تا ماهی به او داد

(همان: ۱۹۷)

۶-۱-۳-۳- بازی‌ها و ورزش‌های باستانی ایران

همواره بازی و ورزش‌ها به عنوان یکی از مولفه‌های فرهنگی محسوب می‌شوند و در بررسی‌های مردم-شناسی فرهنگی قابل تأمل است. می‌توان به چوگان بازی در داستان مهر و وفا اشاره کرد. چوگان: یکی از بازی‌های رایج و متداول در بین طبقات متوسط به بالای جامعه در گذشته بود. که روزی شه به عزم گوی بازی

به چوگان حمله زد بر اسب تازی

(شعوری، ۱۳۸۹: ۱۷۷)

۷-۱-۳-۳- عقاید و باورهای مذهبی

شعوری کاشی، سراینده منظومه مهر و وفا داستان را با ستایش خداوند شروع می‌کند و سپس به نعت پیامبر بزرگ اسلام و سایر پیامبران می‌پردازد. هر چند این گونه شواهد در تحمیدیه کتاب به رسم منظومه‌سرایان یکی از مراحل تقسیم‌بندی منظومه‌ها در سبک شعرای ایرانی است. اما تأثیر فرهنگ اسلامی بر عقاید و افکار شاعر را نیز نمی‌توان نادیده گرفت.

تحمیدیه با طلب استخلاص از وسواس شیطانی و زبان گشودن به عجز و ناتوانی آغاز نموده:

خداوندا برآور حاجت من
گرفتارم به قید نفس بدکار
بین لطفت مبین بر لذت من
گرفتارم گرفتارم گرفتار

(همان: ۱۳۹)

۸-۱-۳-۳-عطریات

شعوری در منظومه مهر و وفا از مواد معطر و خشبو مانند عنبر، عود، کافور، مشک نام برده است. یکی از کاربردهای عنبر در اشعار شعوری کاشی استفاده به عنوان خوشبو کننده در مجالس و محافل شده است.

گروهی کرده مجمرها پر از عود
ز دود عود عالم عنبرآلود

(همان: ۱۸۵)

۹-۱-۳-۳-عقاید و باورها

کاربرد اصطلاحات علم نجوم در شعر شعوری بیش تر برای اظهار فضل بوده و سطح آگاهی خود را از این علم بیان می‌کند. چنان که مشاهده می‌شود تأثیرات اجرام آسمانی بر سرنوشت انسان‌ها می‌تواند در پس‌زمینه ماجرای اصلی قرار گیرد و ذکر این اسامی در اصل محتوای داستان نقشی ندارد. روزی که وفا بر تخت شاهی می‌نشیند، آن روز و ساعت را سعد و مایه خوشبختی و فرخنده می‌داند. این بیت اشاره دارد به فرهنگ مردم در خصوص تفال زدن به ستارگان.

به تجویز فلک‌سازان تقویم
به تصدیق رصدسازان تنجیم
به روز و ساعت سعد و همایون
به فر و جاه جمشید و فریدون
شهنشه کرد منزل بر سر تخت
منور شد ز تختش دیده بخت

(همان: ۱۹۱)

۴-۳-مولفه‌های فرهنگی در منظومه کُردی «مهر و وفا» به روایت مام احمد لطفی

۱-۴-۳-ابزار و وسایل

در بررسی‌های صورت گرفته در منظومه مهر و وفای عامیانه به روایت مام احمد لطفی، ابزار و وسایل به عنوان یکی از مولفه‌های فرهنگی نمود پیدا کرده است.

۱-۱-۴-۳-ابزار جنگی و شکار

به‌یداغ: «پارچه‌ای با شعار و علامت گروه و قوم، پرچم» (شرف‌کندی، ۱۳۷۶: ذیل مدخل «به‌یداغ») در گفتگویی که بین وفا و پیرزن روی می‌دهد، وفا از پیرزن این درخواست را می‌کند.

خه‌زینه‌ی من تالان مه‌که

ناموسم به‌یداغی رومیانه» (فتاحی قاضی، ۱۳۴۵: ۹۳)

خزینه مرا غارت مکن، ناموسم بیرق رومیان است.

۲-۴-۳- احجار کریمه

در بررسی منظومه‌گردی مهر و وفا شواهد شعری را مبنی بر استفاده از سنگ‌های قیمتی استخراج نموده، به نمونه‌ای از آن اشاره می‌شود:

ئه‌لماس: الماس

به‌ئه‌لماسان زگان ده‌درم

به‌کیردان سه‌ران ده‌برم» (همان: ۷۸)

با تیغ شکم‌ها را پاره می‌کنم/ و با کارد سرها را می‌برم.

با توجه به کاربرد الماس که نوعی سنگ قیمتی است، در این بیت الماس در معنی خود به کار برده نشده است، بلکه شاعر تیغ و کارد را به الماس تشبیه کرده است.

۳-۴-۳- البسه و منسوجات

در منظومه‌گردی مهر و وفا، البسه وجود دارند که به عنوان نمود فرهنگی بیانگر لباس‌های مربوط به زمان خلق داستان و محتوای آن نیست، بلکه متأثر از دوره حیات راوی است. چرا که حدود هشتاد سال قبل در فرهنگ مناطق‌گردنشین «منطقه مَکریان» لباس‌هایی که بیت‌بیژ به آن‌ها اشاره کرده، کاربرد داشته‌اند.

کلاوی سیم‌ریژ: «سرپوشی از ابریشم و پارچه برای پوشش سر» (ترجمه نگارنده از پایانی، ۱۳۹۳: ذیل مدخل کلاو) نوعی کلاه زنانه که سیم‌دوزی شده است، ابتدا آن را روی سر می‌گذارند، سپس دستمال‌گردی را بر روی آن می‌پوشند.

له‌پیت دایه‌ئاوالکراسیکی قه‌نه‌وزی په‌رتاوسیییه

کراسیکی عاسمانی مه‌حمه‌ل‌داراییه

چارشیوشانیکی خال خالی هه‌ژده‌گه‌زییه

کلاویکی سیم‌ریژ و لی چه‌سپ کردوو به‌دری به‌حریه» (فتاحی قاضی، ۱۳۴۵: ۷۳) وفا، مهر را صدا زد و گفت: تو همانی که شلواری از جنس قنایز پر طاوس پوشیده‌ای و پیراهنی به رنگ آسمانی از نوع محمل دارایی پوشیده‌ای. و چارقدی مشجر با حاشیه‌های نیم متری بسته‌ای. و شالی خال خالی هجده متری بسته‌ای. و کلاهی سیم دوزی شده که بر آن جواهر دریایی نصب شده به سر داری.

۴-۳-لباس زنانه

ناوالکراس: «لباسی است که دو لنگ دارد و در زیر پیراهن آن را می‌پوشند. این نوع شلوار زنانه را زنان مهابادی از سه یا چهار تخته پارچه درست می‌کردند. و قسمت پایین لنگ‌ها طوری دوخته می‌شد که

جای دو ردیف کش بود.» (ترجمه نگارنده از پایانی، ۱۳۹۳: ذیل مدخل نوالکراس)

له پیت دایه نوالکراسیکی قه‌نه‌وزی پهر تاوسییه (فتاحی قاضی، ۱۳۴۵: ۷۲)

وفا، مهر را صدا زد و گفت: تو همانی که شلواری از جنس قنایز پر طاوس پوشیده‌ای.

۵-۴-۳-موقعیت جغرافیایی و اقلیمی

در منظومه مهر و وفا عامیانه به روایت مام احمد لطفی به مکان‌های جغرافیایی اشاره شده که به نسبت مکان‌های جغرافیایی که در منظومه مهر و وفا شعوری کاشی آمده‌اند، بیش‌تر است.

چپایه مه‌غلوب: کوه مغلوب، در منظومه «سیده‌وان» هم چندین بار آمده و این کوه در منظومه بسیار تکرار شده است، لذا مام احمد لطفی به دلیل تأثیرپذیری از این بیت، این را گفته باشد بسیار زیاد است.

بوت به چپایه مه‌غلوبیان هه‌لده‌لیم، سه‌ری به نیسییه و بنی به تاوه

سه‌لای گه‌وره و گرانم لیرا بوو که‌سم له ماله باوانی نه‌ماوه (همان: ۸۰)

برایت از کوهستان مغلوب می‌گویم، که سرش سایه و دامنه‌اش آفتاب است. افسوس و دریغ برای من، کسی از خاندان پدرم برایم باقی نمانده است.

۶-۴-۳-دین و مذهب

یکی از جلوه‌های فرهنگی، باورها، اعتقادات مذهبی و دینی در متن منظومه مهر و وفای گردی است. هر چند این باورها نمی‌تواند مربوط به اعتقادات راوی باشد، زیرا راوی دیالوگ‌های بین مهر و وفارا بازگو می‌کند.

-اعتقاد به قرآن

در شواهد شعری زیر اعتقاد به قرآن اشاره شده است.

ده یکوت ماموستا دهستی منت به دامانه

نه تو به مهت خویندووه ئیننافه ته حنا و سی جزمه ی قورعانه (همان: ۷۳)

وفا می گفت: ماموستا دست من به دامانت. شما به ما درس انا فتننا و سی جزء قرآن یاد داده‌ای.

۷-۴-۳- استغاثه از پیامبران و امدادهای غیبی

در بیت مهر و وفای گردی بیت بیژ در بازگو کردن داستان امداد و کمک خواستن مهر و وفا از نیروهای غیبی، پیامبران، افراد مقدس را بیان می‌کند.

مه‌لای ماوه‌ران: «دهی است در دشت «حریر» واقع در کردستان عراق، از این ناحیه علمایی بزرگ برخاسته‌اند که به علمای حیدری مشهورند. در عربی قصایدی در وصف این ناحیه و علمای آن گفته شده است. حیدریان با صفویه قرابت دارند و از یک خاندان هستند. صفویه دنبال قدرت رفتند و حیدریان دنبال علم و دانش. حیدریان دارای تألیفات فراوان و حواشی بسیار بر کتب هستند که در کردستان مشهور است» (همان: ۱۶۹)

چاوت به من بمینی به‌ئه‌ستیره که‌ی روژی

نه‌گه‌ر که‌زو نیویک له‌پیش نه‌ستیره که‌ی مه‌لای ماوه‌ران دا گوشه‌ی کیشاوه. (همان: ۷۴)

وفا می‌گوید: در نگاهم چشمانت به ستاره صبح می‌ماند. که پیش از ستاره «ملای ماوران» طلوع می‌کند و یک متر و نیم با آن فاصله دارد.

در بررسی مولفه‌های مردم‌شناسی فرهنگی در دو منظومه فارسی و گردی تفاوت‌ها و شباهت‌هایی حاصل شد.

شباهت‌ها: احجار کریمه و سنگ‌های قیمتی، البسه و منسوجات، ابزار و وسایل، موقعیت جغرافیایی و اقلیمی، دین.

تفاوت‌ها: زیورآلات، فرهنگ اسب و اسب‌داری، زبان، آداب و رسوم، بازی و ورزش‌های باستانی، عطریات، موسیقی، باورهای عامیانه.

مقایسه مولفه‌های فرهنگی در منظومه گردی و فارسی مهر و وفا

نام مولفه	مهر و وفا فارسی	مهر و وفا گردی
ابزار و وسایل	جنگی و شکار: تیغ: ۴/خنجر: ۱/ کمند: ۲/گرز: ۲/بیرق: ۱	رمب: ۳/خنجر: ۳/بیداغ: ۱/زرگر: ۱/ کیرد: ۱/گو: ۱/

کرنای: ۲/کوس: ۲/لوا: ۱ سقاو: ۱/قلتاغ: ۱/اوزنگ: ۱/رکیف: ۱		
الماس: ۱/پازار: ۱/لعل رومان: ۴ یاقوت عبدالحسن: ۳	دُر: ۳/فیروزه: ۱/گوهر: ۳/لعل: ۲ مرجان: ۱/مروارید: ۱	احجار کریمه
کوچکه: ۱/له‌چکه: ۱/شه‌ده: ۱/ کلاوی سیم ریژ: ۱/ناوالکراس: ۱/ کراس: ۱/چارشیوشان: ۱/پشتند: ۱/ لفکه: ۱/پالتو: ۱/تافته: ۱/ قه‌نه‌وز: ۱/محمل دارایی: ۱	قبا: ۲/اطلس: ۱/دبیا: ۱/زربفت: ۱	البسه و پارچه
-----	عقد کردن، مراسم سور و عروسی	آداب و رسوم
-----	چوگان بازی: ۲/گوی بازی: ۱	بازی و سرگرمی
اعتقاد به خدا/ کتاب آسمانی قرآن/ استغاثه از پیامبران و اولیای خدا و امدادهای غیبی وجود دارد.	اعتقاد دینی: اعتقاد به خدا/ به پیامبر اسلام/ سایر پیامبران وجود دارد.	دین
-----	عنبر: ۷/عود: ۳/کافور: ۲/مشک /۵ کحل: ۱	عطریات و مواد آرایشی
-----	اعتقاد به تأثیر اجرام سماوی و افلاک در سرنوشت انسان	عقاید و باورهای عامیانه
-----	بربط: ۴/چنگ: ۴/عود: ۳/قانون: ۱/ موسیقار: ۱/نای: ۳	هنر (موسیقی)

از مکان‌های مصر و ارمن نام برده شده است.	از مکان‌های زیادی مثل: مغرب زمین/پبیای مغلوب/ولایتی ختا/فرنگستان/شاری سی قه لا/کانی شیخان/مرزینگان/ نام برده است.	موقعیت جغرافیایی
-----	نالتون: ۱/ئاوده‌نگ ۱/ئه شرفی ۱/ نه‌نگو ستیله ۱/توق ۱/ته‌لسم ۱/ جواهر ۱/خه‌به رچی ۱/ زیری سپی ۱/ کرمک ۱/ گو ۱/ گواره ۱/	زیورآلات
-----	این داستان به زبان عامیانه گردی به لهجه سورانی منطقه مهاباد روایت شده و در آن واژه‌های عامیانه وجود دارد.	زبان
-----	بسامد واژه اسب وجود دارد. راوی به کرات به توصیف اسب پرداخته و از یراق آلات اسب نام برده است.	فرهنگ اسب و اسب‌داری

با توجه به این که اشتراکات شخصیت‌ها در داستان‌ها به اشتراکات مولفه‌های فرهنگی کمک می‌کند جدول زیر برای مقایسه شخصیت‌ها ترسیم شده است.

مقایسه شخصیت‌ها در منظومه مهر و وفا شعوری کاشی و روایت گردی مام احمد لطفی

شعوری کاشی	مام احمد لطفی	
وفا	وفا	شخصیت اصلی
مهر	مهر	
پدر مهر (اشاره‌ای به نامش)	پدر مهر (خواجه حسن)	
نشده	پدر وفا (ابراهیم پادشاه)	

ملک شجاع خواستگار مهر (پادشاه فرنگستان)	-----	
----- پیرزن ماموستا (مرد مصلحت و مشورت)	عابد دایه حقیقت (پسر مهر و وفا)	شخصیت فرعی

نتیجه‌گیری

در این پژوهش نگارنده به این نتیجه رسید که مردم‌شناسی فرهنگی در منظومه مهر و وفا در ادب کلاسیک فارسی و ادبیات عامیانه‌گردی در مباحث مختلف و متنوع فرهنگ مادی و معنوی نمود پیدا کرده است. شباهت‌ها و تفاوت‌های مردم‌شناسی فرهنگی در منظومه مورد بحث را می‌توان در ابعاد مختلف مردم‌شناسی فرهنگی از قبیل آداب و رسوم، پوشاک و زبان و گویش، باورهای عامیانه، علوم متداول عصر، طبقات اجتماعی و ... مشاهده کرد.

دلایل مختلفی مانند اشتراک خاستگاه، زبان، فرهنگ، نژاد، ناخودآگاه جمعی و ... می‌تواند در اشتراکات بین این منظومه در ادب فارسی و ادب‌گردی موثر باشد.

یافته‌های تحقیق نشان داد که بیش‌تر مولفه‌های مردم‌شناسی در این منظومه نمود پیدا کرده و میزان شباهت‌ها نسبت به تفاوت‌ها بیش‌تر است و این نشان‌دهنده بینامتنیت بین منظومه فارسی و‌گردی است. دیگر آن‌که روایت‌گردی داستان، هر چند در کلیات، مضمون و مفهوم، مطابق با روایت‌های فارسی هم نام مذکور است، اما هم در قالب و فرم و هم در محتوا به ویژه تغییرات در شخصیت‌ها، تفاوت‌هایی دارند که نشان از دگردیسی، تأثیرات و تحولات فرهنگ عرفانی، حماسی و غنایی در دوره‌های گوناگون است.

در کل می‌توان گفت: امام احمد لطفی یکی از راویان این داستان‌ها به صورت فولکلوریک (ادبیات شفاهی) «بیت‌گردی» است که به تأثیر از داستان مذکور آن‌ها را به شیوه‌های مبتکرانه و با استفاده از ذوق و استعداد خدادادی خویش به صورت منظوم و موثر به زبان‌گردی، روایت کرده است. اما به لحاظ

مردم‌شناسی و جامعه‌شناختی، تلفیقی بین عرفان و حماسه و عشق نویسندگان فارسی و اعتقادات دوره و جغرافیای راوی در آن نمایان است و دیدگاه‌های متفاوت دیده می‌شود.

منابع و مأخذ

- ۱- بلوکباشی، علی، (۱۳۹۱)، در فرهنگ خود زیستن و به فرهنگ‌های دیگر نگریستن، چاپ سوم، تهران، گل‌آزین
- ۲- پورایه، ژان، (۱۳۸۴)، درآمدی بر تاریخ مردم‌شناسی، ترجمه پرویز امینی، چاپ یکم، قم، ماه حرا
- ۳- ترابی، علی‌اکبر، (۱۳۵۲)، مردم‌شناسی، چاپ دوم، تبریز، علمیه
- ۴- فتاحی قاضی، قادر، (۱۳۴۵)، منظومه کردی مهر و وفا، تبریز، انتشارات دانشکده ادبیات تبریز
- ۵- کاشی، شعوری، (۱۳۸۹)، منظومه مهر و وفا، تصحیح حسین قربان‌پور آرانی، تهران، هستی‌نما
- ۶- گاربارینو، مروین، (۱۳۷۷)، نظریه‌های مردم‌شناسی، ترجمه عباس محمدی اصل، تهران، آوای نور
- ۷- مرادی، زهره، (۱۳۹۲)، بررسی کاربرد نمادین لعل و یاقوت در اشعار شاعران ایرانی، فصلنامه پژوهش و هنر
- ۸- معین، محمد، (۱۳۸۲)، فرهنگ فارسی، جلد یکم، تهران: بهزاد
- ۹- هاشمی، سیدمحمد کاظم، (۱۳۸۰)، بازتاب مفاهیم فرهنگی و اجتماعی در هفت اورنگ جامی، پایان‌نامه کارشناسی، سندج، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سندج

منابع کُردی

- ۱- پایانیانی، سه‌لاح، (۱۳۹۳)، فرهه‌نگی جل‌وبه‌رگ و خشل و خالی ژنالی موکریان، چاپ یه‌کم‌م، تهران، مولف
- ۲- شرف‌کندی، عبدالرحمن، (۱۳۷۶)، هه‌نبانه‌بوورینه، فرهنگ کردی-فارسی، چاپ دوم، تهران، سروش

۱- Bloukbashi, Ali, (۲۰۱۲), living in one's own culture and looking at other cultures, third edition, Tehran, Gol-Azin

۲- Porayeh, Zhan, (۲۰۰۴), an introduction to the history of anthropology, translated by Parviz Amini, 1st edition, Qom, Mah-Hara

- ۳- Torabi, Ali-Akbar, (۱۳۵۲), Anthropology, second edition, Tabriz, Ilmia
- ۴- Fatahi Ghazi, Qadir, (۱۳۴۵), Kurdish poem Mehr and Wafa, Tabriz, Publications of Tabriz Faculty of Literature
- ۵- Kashi, Khishti, (۲۰۰۹), Mehr and Wafa Poem, edited by Hossein Gurbanpour Arani, Tehran, Hasti-nama
- ۶- Garbarino, Mervin, (۱۳۷۷), theories of anthropology, translated by Abbas Mohammadi Asl, Tehran, Avai Noor
- ۷- Moradi, Zohra, (۲۰۱۲), examining the symbolic use of Lal and Yaqut in the poems of Iranian poets, Research and Art Quarterly
- ۸- Moein, Mohammad, (۲۰۱۲), Persian culture, first volume, Tehran: Behzad
- ۹- Hashemi, Seyyed Mohammad Kazem, (۲۰۰۸), reflection of cultural and social concepts in Haft Aurang Jami, bachelor's thesis, Sanandaj, Islamic Azad University, Sanandaj Branch

Sources and references

- ۱- Bloukbashi, Ali, (۲۰۱۲), living in one's own culture and looking at other cultures, third edition, Tehran, Gol-Azin
- ۲- Porayeh, Zhan, (۲۰۰۴), an introduction to the history of anthropology, translated by Parviz Amini, 1st edition, Qom, Mah-Hara
- ۳- Torabi, Ali-Akbar, (۱۳۵۲), Anthropology, second edition, Tabriz, Ilmia
- ۴- Fatahi Ghazi, Qadir, (۱۳۴۵), Kurdish poem Mehr and Wafa, Tabriz, Publications of Tabriz Faculty of Literature
- ۵- Kashi, Khishti, (۲۰۰۹), Mehr and Wafa Poem, edited by Hossein Gurbanpour Arani, Tehran, Hasti-nama
- ۶- Garbarino, Mervin, (۱۳۷۷), theories of anthropology, translated by Abbas Mohammadi Asl, Tehran, Avai Noor
- ۷- Moradi, Zohra, (۲۰۱۲), examining the symbolic use of Lal and Yaqut in the poems of Iranian poets, Research and Art Quarterly
- ۸- Moein, Mohammad, (۲۰۱۲), Persian Culture, Volume ۱, Tehran: Behzad
- ۹- Hashemi, Seyyed Mohammad Kazem, (۲۰۰۸), reflection of cultural and social concepts in Haft Aurang Jami, bachelor's thesis, Sanandaj, Islamic Azad University, Sanandaj Branch
- Kurdish sources
- ۱- Payaniani, Sahlah, (۲۰۱۳), Mokrian Geneali's Guide to Jal-Vahrah and Khashl and Khali, Yehkam Print, Tehran, Author

- ۲- Sharafkandi, Abdul Rahman, (۱۳۷۶), Ha-Nbaneh-Burineh, Kurdish-Persian Culture, second edition, Tehran, Soroush
- ۱- Bloukbashi, Ali, (۲۰۱۲), living in one's own culture and looking at other cultures, third edition, Tehran, Gol-Azin
- ۲- Porayeh, Zhan, (۲۰۰۴), an introduction to the history of anthropology, translated by Parviz Amini, 1st edition, Qom, Mah-Hara
- ۳- Torabi, Ali-Akbar, (۱۳۵۲), Anthropology, second edition, Tabriz, Ilmia
- ۴- Fatahi Ghazi, Qadir, (۱۳۴۵), Kurdish poem Mehr and Wafa, Tabriz, Publications of Tabriz Faculty of Literature
- ۵- Kashi, Khishti, (۲۰۰۹), Mehr and Wafa Poem, edited by Hossein Gurbanpour Arani, Tehran, Hasti-nama
- ۶- Garbarino, Mervin, (۱۳۷۷), theories of anthropology, translated by Abbas Mohammadi Asl, Tehran, Avai Noor
- ۷- Moradi, Zohra, (۲۰۱۲), examining the symbolic use of Lal and Yaqut in the poems of Iranian poets, Research and Art Quarterly
- ۸- Moein, Mohammad, (۲۰۱۲), Persian culture, first volume, Tehran: Behzad
- ۹- Hashemi, Seyyed Mohammad Kazem, (۲۰۰۸), reflection of cultural and social concepts in Haft Aurang Jami, bachelor's thesis, Sanandaj, Islamic Azad University, Sanandaj Branch

A comparative study of cultural anthropology in the poem "Mehr and Wafa", in classical literature Persian and Kurdish vernacular

Neda Yanes

Department of Persian Language and Literature, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran

Ebrahim Rahimi Zanganeh (author in charge)

Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, Razi University, Kermanshah, Iran

Abstract

It is obvious that the lyrical verses of Persian poetry represent the most cultural patterns and signs of civilization. Examining these stories from the perspective of cultural anthropology (whose main foundations are popular culture) is a new approach to them and introduces researchers to two options: one is to investigate people's culture in the content of the stories and Another cultural

influence is the narrator according to the culture in which he was raised, and this applies to all the stories that have different narrators. In this research, the various literary and cultural knowledge hidden in the Kurdish popular literature "Beit" will be compared and analyzed with the systems of classical Persian literature, especially where the structure and content of these works are related to the principles of storytelling. If it matches, it can be a valuable work in the field of cultural anthropology studies. This research describes and analyzes the cultural components from an anthropological point of view in the poem "Mehr wa Wafa" in classical Persian literature and Kurdish folk literature narrated by Mam Ahmed Lotfi. To achieve this goal, a descriptive-analytical method has been used. The findings indicate that most of the anthropological components have appeared in this system, and the amount of similarities is greater than the differences, and this indicates the intertextuality between the Persian and Kurdish systems. Another is that the Kurdish narrations of the story, although in terms of generality, theme and concept, are in accordance with the Persian narrations of the same name, but both in form and content, especially the changes and transformations of mystical, epic and lyrical culture. It is in different periods.

Keywords: cultural anthropology, Persian literature, Kurdish literature, Mehr and Wafa system.